

Dalai Lama

Libertate în exil

Traducere:
INES SIMIONESCU

EDITURA HERALD
București

CUPRINS

Cuvânt-înainte		5
1	Purtătorul Lotusului Alb	7
2	Tronul Leului	25
3	Invazia: izbucnește furtuna	69
4	Refugierea în sud	81
5	În China comunistă	114
6	Dl Nehru regretă	141
7	Plecarea în exil	168
8	Un an disperat	196
9	100 000 de refugiați	219
10	Un lup în rasă de călugăr	239
11	De la est la vest	263
12	Despre „magie și mister”	284
13	Veștile din Tibet	300
14	Inițative pentru pace	322
15	Responsabilitatea universală și inima bună	342

CUVÂNT-ÎNAINTE

Dalai Lama nu înseamnă același lucru pentru toată lumea. Pentru unii, înseamnă că sunt precum Buddha viu, manifestarea pământească a lui Avalokiteshvara, Bodhisattva al Compasiunii. Pentru alții, înseamnă că sunt un „rege-zeu”. La sfârșitul anilor 1950, însemna că eram vicepreședinte al Comitetului de Conducere al Republicii Populare Chineze. Apoi, când am fugit în exil, am fost numit contrarevoluționar și parazit. Dar niciuna dintre aceste denumiri nu îmi corespunde. Pentru mine, „Dalai Lama” este un titlu ce indică funcția pe care o dețin. Eu însumi nu sunt decât o ființă umană, din întâmplare tibetan, care alege să fie călugăr budist.

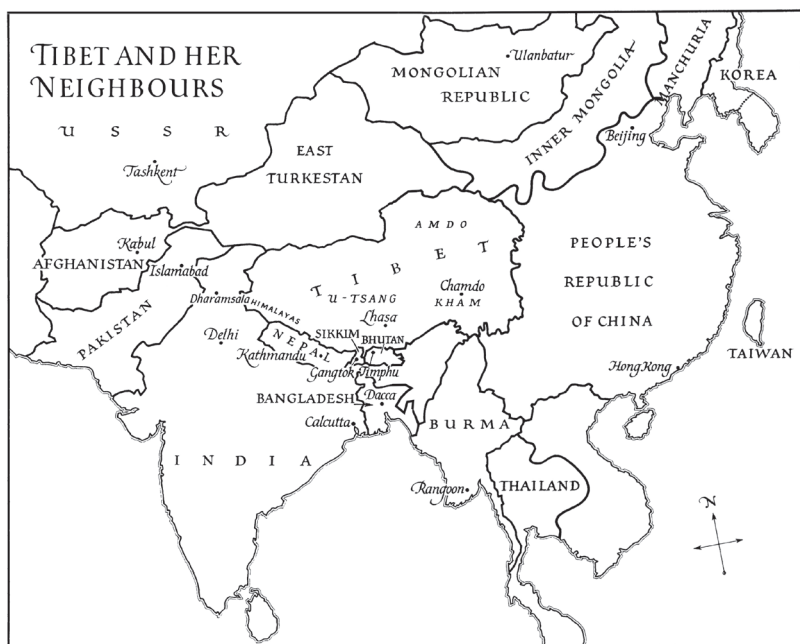
În calitate de simplu călugăr ofer această poveste a vieții mele, deși nu este sub nicio formă o carte despre budism. Am două motive principale pentru a face acest lucru. În primul rând, un număr tot mai mare de persoane s-au arătat interesate să afle câte ceva despre Dalai Lama. În al doilea rând, există o serie de evenimente istorice în legătură cu care doresc să clarific lucrurile.

Din cauza constrângerilor legate de timpul avut la dispoziție, am hotărât să-mi spun povestea direct în limba engleză. Nu a fost ușor, deoarece abilitatea mea de a mă exprima în această limbă este limitată. Mai mult, sunt conștient că unele dintre implicațiile mai subtile ale celor spuse de mine s-ar putea să nu fie exact ceea ce am intenționat să spun. Dar același lucru ar fi adevărat și pentru o traducere din limba

tibetană. Ar trebui, de asemenea, să adaug că nu am la dispoziție resursele de cercetare pe care le au unii oameni, iar memoria îmi este la fel de supusă greșelii precum mintea oricărei alte persoane. Acestea fiind spuse, doresc să le mulțumesc funcționarilor din cadrul Guvernului Tibetan în Exil care și-au exprimat preocuparea, precum și dlui Alexander Norman pentru asistența lor în aceste domenii.

Dharamsala

Mai 1990

PURTĂTORUL LOTUSULUI ALB

Am fugit din Tibet pe 31 martie 1959. De atunci, am trăit în exil în India. Între anii 1949 și 1950, Republica Populară Chineză a trimis o armată pentru a-mi invada țara. Timp de aproape un deceniu, am rămas liderul politic, dar și spiritual al poporului meu și am încercat să reinstaurez relațiile pașnice dintre cele două națiuni ale noastre. Dar sarcina s-a dovedit a fi imposibilă. Am ajuns la concluzia nefericită că puteam să-mi servesc poporul mai bine din afară.

Când privesc în urmă, la vremurile în care Tibetul era încă o țară liberă, îmi dau seama că aceia au fost cei mai buni ani din viața mea. Astăzi sunt cu siguranță fericit, dar inevitabil existența pe care o duc acum este foarte diferită de cea în care am crescut. Și deși, în mod clar, nu îmi este de niciun folos să mă complac în sentimente de nostalgie, totuși nu mă pot abține să nu mă simt trist ori de câte ori mă gândesc la trecut. Îmi aduce aminte de suferința îngrozitoare a poporului meu. Vechiul Tibet nu a fost perfect. Totuși, este adevărat să spunem că felul nostru de viață era ceva de-a dreptul remarcabil. Cu siguranță existau multe lucruri care meritau păstrate și care acum sunt pierdute pe vecie.

Am spus că Dalai Lama înseamnă lucruri diferite pentru oameni diferiți, iar pentru mine reprezintă doar funcția pe care o dețin. De fapt, *dalai* este un cuvânt mongol care înseamnă „ocean”, iar *lama* este un termen tibetan ce corespunde cuvântului indian guru, care înseamnă învățător. Împreună, cuvintele *dalai* și *lama* sunt uneori traduse liber

drept „Ocean al Înțelepciunii”. Dar cred că acest lucru se datorează unei neînțelegeri. Inițial, *dalai* era o traducere parțială a numelui celui de-al Treilea Dalai Lama, Sonam Gyatso: *Gyatso* înseamnă „ocean” în tibetană. O altă neînțelegere nefericită se datorează traducerii în limba chineză a cuvântului *lama* prin *huo-fou*, care are conotația de „Buddha viu”. Este greșit. Budismul tibetan nu recunoaște așa ceva. Nu acceptă decât ideea că anumite ființe, dintre care Dalai Lama este una, pot alege modalitatea renașterii lor. Asemenea oameni sunt numiți *tulku* (încarnări). Desigur, cât timp am trăit în Tibet, să fiu Dalai Lama a însemnat foarte mult. A însemnat că am trăit o viață foarte îndepărtată de truda și neplăcerile vastei majorități a poporului meu. Oriunde mergeam, eram însoțit de o suită de slujitori. Eram înconjurat de miniștri și consilieri ai guvernului îmbrăcați în robe de mătase somptuoase, oameni care se trăgeau din cele mai slăvite și mai aristocrate familii din țară. Însoțitorii mei zilnici erau savanți străluciți și călugări aspiranți, cu un nivel înalt de realizare spirituală. De fiecare dată când plecam de la Potala, magnificul palat de iarnă cu o mie de camere al tuturor celor care au fost Dalai Lama, eram escortat de o procesiune alcătuită din sute de persoane.

În fruntea coloanei mergea un *Ngagpa*, un bărbat care ducea o „roată a vieții” simbolică. El era urmat de o parte din *tatara*, călăreți îmbrăcați în costume tradiționale, viu colorate și purtând steaguri. În spatele lor veneau hamalii, care purtau păsările mele în colivii, precum și lucrurile mele personale învelite toate în mătase galbenă. Apoi urma o secțiune a călugărilor din mănăstirea Namgyal, sediul lui Dalai Lama. Fiecare purta un stindard decorat cu texte sacre. În spatele lor urmau muzicienii aflați călare. Apoi două grupuri de oficialități monastice, mai întâi o secțiune subordonată care acționau ca hamali, apoi călugări din ordinul *Tsedrung*, care erau membri ai guvernului. În spatele acestora venea

un grup de cai din propriile grajduri ale lui Dalai Lama, toți înaintând frumos, împodobiți și conduși de grăjdarii lor.

Apoi urma un alt grup de cai, care duceau sigiliile de stat. Eu însumi veneam în urmă, purtat într-un palanchin galben, care era tras de douăzeci de oameni, toți ofițeri din armată, îmbrăcați în mantii verzi și pălării roșii. Spre deosebire de cei mai mulți înalți funcționari, care își țineau părul legat sus, aceștia aveau o singură coadă lungă și împletită care le cădea pe spate. Palanchinul însuși, de culoare galbenă (pentru a semnifica monahismul), era susținut de alți opt oameni care purtau haine lungi din mătase galbenă. Alături de el mergeau cei patru membri din *Kashag*, Cabinețul interior al lui Dalai Lama, însoțiți de *Kusun Depon*, șeful gărzilor de corp ale lui Dalai Lama, și de *Mak-chi*, comandantul-șef al micii armate a Tibetului. Ambii mărșăluiau purtându-și săbiile cu strictețe în timpul salutului. Purtau o uniformă alcătuită din pantaloni albaștri și tunică galbenă, împodobită cu galoane aurii. Pe capete aveau tichii cu ciucuri. În jurul tuturor acestora, care constituiau suita principală, exista o escortă de *sing gha*, poliția monastică. Acești bărbați cu înfățișare înspăimântătoare erau cu toții de cel puțin un metru și optzeci de centimetri și purtau pernuțe pentru umeri, care făceau ca apariția lor să fie și mai impresionantă. În mâini țineau cravașe lungi, pe care nu ezitau să le folosească.

În spatele palanchinului meu veneau cei doi tutori ai mei, principal și secundar (primul fiind regentul Tibetului până când am atins vârsta majoratului). Apoi urmau părinții mei și alți membri ai familiei, după care o mare parte dintre oficialitățile laice, atât nobili, cât și oameni din popor, poziționați în funcție de rang.

În mod invariabil, aproape întreaga populație din Lhasa, capitala, venea pentru a încerca să mă vadă atunci când ieșeam. Era o liniște plină de venerație și respect, iar

adesea oamenii izbucneau în lacrimi în timp ce își plecau capetele sau se prosternau când treceam prin dreptul lor.

Era o viață foarte diferită de cea pe care o cunoscusem, băiețel fiind. M-am născut pe 6 iulie 1935, sub numele de Lhamo Thondup. Acesta înseamnă, literalmente, „Zeița care îndeplinește visele”. Numele proprii tibetane, dar și de locuri și lucruri, sunt deseori pitorești în traducere. De exemplu, Tsangpo, numele unuia dintre cele mai importante râuri din Tibet – și izvorul puternicului Brahmaputra din India – înseamnă „Purificatorul”. Numele satului nostru era Taktser: „Tigrul care rage”. Era o așezare mică și săracă, ce se afla pe un deal și era orientată spre o vale întinsă. Pășunile sale nu mai erau amenajate sau cultivate de mult timp, pe ele mai pășteau doar animalele nomazilor. Motivul pentru acest lucru era vremea imprevizibilă din acea zonă. În copilăria timpurie, familia mea a fost una dintre cele aproximativ douăzeci care își duceau cu greu traiul de pe urma pământului de acolo.

Taktser este situat în nord-estul îndepărtat al Tibetului, în provincia Amdo. Din punct de vedere geografic, Tibetul poate fi împărțit în patru zone principale. La nord-vest se află Changtang, o zonă de deșert înghețat care se întinde de la est la vest, pe o distanță de peste o mie două sute optzeci de kilometri. Este aproape lipsită de vegetație, și numai câțiva nomazi rezistenți trăiesc în mijlocul dezolării sale. La sud de Changtang se află provinciile U și Tsang. Această zonă este mărginită la sud și sud-vest de mările Munți Himalaya. La est de U-Tsang se află provincia Kham, care este cea mai fertilă și, prin urmare, cea mai populată regiune din țară. La nord de Kham este situat Amdo. La granițele de est ale regiunilor Kham și Amdo se întinde granița națională a Tibetului cu China. În momentul nașterii mele, un despot războinic musulman, Ma Pu-feng, reușise de puțin timp să instaureze în Amdo un guvern regional loial Republicii Chineze.

Traseul fugii din Tibet a lui Dalai Lama și a apropiaților săi.

Părinții mei erau mici fermieri: nu tocmai țărani, deoarece nu erau legați de niciun stăpân; dar sub nicio formă nu făceau parte din nobilime. Au luat în arendă o mică suprafață de teren pe care l-au lucrat singuri. Principalele recolte în Tibet sunt cele de orz și hrișcă, iar părinții mei le cultivau pe amândouă, alături de cartofi. Dar destul de des, munca lor de un an era distrusă din cauza unor furtuni puternice cu grindină sau a secetei. Creșteau, de asemenea, un număr de animale, care reprezentau o sursă mai sigură de produse. Îmi aduc aminte că aveam cinci sau șase *dzomos* (o specie rezultată din încrucișarea dintre un iac și o vacă) pentru a produce lapte și o serie de găini lăsate slobode pentru a se oua. Mai era o turmă amestecată de aproximativ optzeci de oi și capre, iar tatăl meu aproape întotdeauna avea unul, doi sau trei cai, de care era foarte atașat. În sfârșit, familia mea creștea și o pereche de iaci.

Iacul este unul dintre darurile pe care natura le-a făcut oamenilor. Poate supraviețui la altitudinea de peste 3 000 de metri, astfel încât este potrivit în mod ideal pentru Tibet. Mai jos de această altitudine tinde să moară. Atât ca animal de povară, cât și ca sursă de lapte (în cazul femelei, care este numită *dri*) și de carne, iacul este cu adevărat un simbol al creșterii animalelor la mare altitudine. Orzul pe care îl cultivau părinții mei este un alt simbol al Tibetului. Atunci când este prăjit și măcinat până ajunge o făină foarte fină, se transformă în *tsampa*. Rareori se servește o mâncare în Tibet care să nu conțină *tsampa* și, inclusiv în exil, am continuat să-l consum în fiecare zi. Bineînțeles că nu este mâncat ca o făină. Trebuie mai întâi combinat cu un lichid, de obicei ceai, dar laptele (pe care eu îl prefer), sau iaurtul, sau chiar *chang* (berea tibetană) merge la fel de bine. Apoi, amestecându-l cu degetele în bol, îl rotești până faci mici sfere. Altfel poate fi utilizat ca bază pentru terci. Pentru un tibetan este foarte gustos dar, din experiența mea, știu că foarte puținor străini le place. Chinezilor, în special, nu le place deloc.

Mare parte din ceea ce cultivau părinții mei la fermă era utilizat numai pentru a ne hrăni pe noi. Dar tatăl meu mai schimba câteodată cereale sau câteva oi fie cu nomazii care se aflau în trecere, fie se ducea mai jos în Siling, cel mai apropiat oraș și capitala regiunii Amdo, care se află la trei ore de mers cu calul. Banii nu se prea utilizau în aceste zone rurale îndepărtate, iar majoritatea comerțului avea loc sub formă de troc. Astfel, tatăl meu schimba surplusul anotimpului pentru ceai, zahăr, haine din bumbac, poate câteva podoabe și probabil unele ustensile din fier. Uneori se întorcea cu un nou cal, ceea ce îl încânta. Se pricepea destul de bine la cai și chiar avea, pe plan local, reputația de vindecător al acestora.

Casa în care m-am născut era tipică pentru zona noastră din Tibet. Era construită din piatră și lut, cu un acoperiș plat

de-a lungul a trei laturi ale unui pătrat. Singura sa caracteristică neobișnuită era reprezentată de sistemul de jgheaburi, realizat din ramuri de ienupăr scobite pentru a face un canal destinat apei de ploaie. Direct în fața sa, între cele două „brațe” sau aripi, se afla o curte de mici dimensiuni în mijlocul căreia era un catarg înalt de steag. De acesta atârna un stindard, fixat deasupra și dedesubt, pe care erau scrise nenumărate rugăciuni.

Animalele erau ținute în spatele casei. Înăuntru erau șase camere: o bucătărie, unde ne petreceam majoritatea timpului când ne aflam în casă; o cameră de rugăciune cu un mic altar, unde ne adunam cu toții pentru a aduce ofrande la începutul zilei; camera părinților mei; o cameră liberă pentru orice oaspeți pe care îi puteam avea; o cameră de depozitare pentru proviziile noastre; și, în cele din urmă, un staul pentru vite. Nu exista niciun dormitor pentru noi, copiii. Ca prunc, am dormit cu mama; apoi, mai târziu, în bucătărie, lângă sobă. În ceea ce privește mobila, nu aveam scaune sau paturi ca atare, ci erau zone mai ridicate destinate dormitului, atât în camera părinților mei, cât și în camera liberă. Existau, de asemenea, o serie de dulapuri făcute din lemn vopsit în culori vii. Dușumelele erau, la fel, din lemn și pardosite îngrijit cu scânduri.

Tatăl meu era un bărbat de înălțime medie și era foarte iute la mânăie. Îmi aduc aminte că l-am tras odată de mustață și am fost lovit tare pentru pozna făcută. Cu toate acestea, era un om bun și nu purta niciodată ranchiună. Am auzit o poveste interesantă despre el, care s-a petrecut în momentul nașterii mele. Era bolnav de câteva săptămâni și se afla ținut la pat. Nimeni nu știa ce anume era în neregulă cu el, iar lumea începuse să se teamă pentru viața lui. Dar, în ziua în care m-am născut, a început dintr-odată să își revină, fără să aibă un motiv evident. Nu se poate să fi fost entuziasmul de a deveni tată, din moment ce mama mea mai dăduse deja naș-

tere la opt copii, deși numai patru dintre ei au supraviețuit. (Inevitabil, fermierii ca noi credeau în familiile numeroase, iar mama mea a născut în total șaisprezece copii, dintre care șapte au supraviețuit.) La momentul scrierii acestei cărți, Lobsang Samten, fratele născut imediat înaintea mea, și Tsering Dolma, sora mea cea mai mare, nu mai trăiesc, dar ceilalți doi frați ai mei mai mari, sora mea cea mai mică și fratele meu mai mic sunt încă în viață și sănătoși.

Mama mea a fost fără îndoială unul dintre cei mai buni oameni pe care i-am cunoscut. A fost cu adevărat minunată și a fost iubită, sunt aproape sigur, de toți cei care au cunoscut-o. Era plină de compasiune. Odată, îmi amintesc că mi s-a spus că a fost o foamete cumplită în China vecină. Ca urmare, mulți chinezi săraci erau mânâți de foamete peste granițe pentru a căuta de mâncare. Într-o zi, la ușa noastră și-au făcut apariția doi soți, care duceau în brațe un copil mort. Au implorat-o pe mama să le dea ceva de mâncare, iar ea le-a dat imediat. Apoi a arătat spre copilul lor și i-a întrebat dacă nu vor să îi ajute să îl îngroape. Când au înțeles ce voia să spună, au scuturat din cap și au exprimat în mod clar faptul că intenționau să-l mănânce. Mama a fost îngrozită și pe dată i-a poftit înăuntru și a golit întregul conținut al dulapului înainte de a-i lăsa, cu multă părere de rău, să-și vadă de drumul lor. Chiar dacă însemna să dea mâncarea propriei sale familii, iar nouă celorlalți să ne fie foame, nu lăsa niciun cerșetor să plece cu mâinile goale.

Tsering Dolma era cu optsprezece ani mai mare decât mine. La momentul nașterii mele, o ajuta pe mama să țină casa și juca rolul de moașă pentru mine. Când m-a adus pe lume, a observat că unul dintre ochii mei nu era deschis așa cum trebuie. Fără să ezite măcar o clipă, și-a pus degetul mare pe pleoapa îndărătnică și a forțat-o să se deschidă – din fericire, fără niciun efect dăunător. Tsering Dolma a fost, de asemenea, responsabilă de prima mea masă, care,

prin tradiție, era un lichid făcut din scoarța unui anumit arbust care crește în regiune. Se credea că acesta asigură sănătatea copilului. Cu siguranță a funcționat în cazul meu. În anii următori, sora mea spunea că am fost un copil foarte murdar. Nici nu apuca să mă ia bine în brațe, că și trebuia să mă schimbe!

Nu prea am avut de-a face cu cei trei frați mai mari ai mei. Thupten Jigme Norbu, cel mai mare dintre ei, fusese deja recunoscut drept reîncarnarea unui mare lama, Taktser Rinpoché (Rinpoché este titlul dat maeștrilor spirituali și înseamnă, literalmente, „Cel Prețios”), fiind instalat la Kumbum, o mănăstire renumită aflată la câteva ore de mers călare. Următorul meu frate, Gyalo Thondup, era cu opt ani mai mare decât mine, iar atunci când m-am născut era plecat la școală într-un sat învecinat. Numai fratele născut chiar înaintea mea, Lobsang Samten, rămăsese acasă. Era cu trei ani mai mare decât mine. Dar și el a fost trimis la Kumbum pentru a deveni călugăr, astfel încât abia dacă l-am cunoscut.

Bineînțeles că nimeni nu avea nici cea mai mică idee că aș putea fi altceva decât un copil obișnuit. Era aproape de neconceput să se nască într-o familie mai mult de un *tulku*, și cu siguranță părinții mei nu știau că urma să fiu proclamat Dalai Lama. Recuperarea tatălui meu de pe urma bolii a fost promițătoare, dar nu deosebit de semnificativă. La fel, nici eu nu aveam vreun indiciu anume cu privire la ceea ce urma să se petreacă. Cele mai timpurii amintiri ale mele sunt foarte obișnuite. Unii oameni pun mare accent pe primele amintiri ale unei persoane, dar eu nu. Dintre cele care îmi aparțin, îmi amintesc, de exemplu, că observam un grup de copii certându-se și alergam pentru a mă alătura părții mai slabe. Îmi mai aduc aminte, de asemenea, când am văzut pentru prima dată o cămilă. Sunt destul de des întâlnite în unele părți ale Mongoliei, iar ocazional erau aduse peste graniță. Părea să fie imensă și maiestuoasă, pre-

cum și foarte înfricoșătoare. Îmi aduc aminte, de asemenea, că am descoperit într-o zi că aveam paraziți intestinali – o boală comună în Orient.

Un lucru de care îmi amintesc că mă bucuram în mod deosebit, micuț fiind, era să merg în cotețul găinilor pentru a aduna ouăle împreună cu mama și apoi să rămân în urmă. Îmi plăcea să stau în cuibul cloștii și să cotcodăcesc. O altă ocupație preferată când eram copil era să împachetez lucrurile într-o geantă, de parcă ar fi urmat să plec într-o călătorie lungă. „Mă duc la Lhasa, mă duc la Lhasa”, spuneam eu. Acest lucru, cuplat cu insistența mea de a mi se permite să stau întotdeauna în capul mesei, au fost niște indicii, după cum s-a spus mai târziu, ale faptului că trebuie să fi știut că eram destinat unor lucruri mărețe. Am avut totodată o serie de vise când eram mic, care erau deschise unei interpretări similare, dar nu pot spune în mod categoric că am știut tot timpul care va fi viitorul meu. Mai târziu, mama mi-a spus mai multe povești care ar putea fi luate drept semne ale unei nașteri de rang înalt. De exemplu, nu am permis niciodată nimănui, în afara ei, să umble cu bolul meu. Și nici nu mi-a fost niciodată teamă de persoane necunoscute.

Înainte de a povesti mai departe despre cum am fost descoperit ca Dalai Lama, trebuie mai întâi să spun ceva despre budism și istoria sa în Tibet. Fondatorul budismului a fost un personaj istoric, Siddhartha, care a ajuns să fie recunoscut drept Buddha Shakyamuni. S-a născut cu mai bine de 2 500 de ani în urmă. Învățăturile sale, cunoscute acum sub numele de *Dharma* sau budism, au fost introduse în Tibet pe parcursul secolului al IV-lea d.Hr. Au avut nevoie de câteva secole pentru a lua locul religiei indigene *Bön* și a deveni pe deplin consacrate, dar în cele din urmă țara a fost atât de puternic convertită, încât principiile budiste au ajuns să guverneze întreaga societate, la toate nivelurile. Și cu toate

că tibetanii sunt, prin natura lor, oameni destul de agresivi și destul de războinici, interesul lor tot mai mare pentru practica religioasă a fost un factor important în ceea ce privește izolarea țării. Înainte de această dată, Tibetul poseda un imperiu vast, care domina Asia Centrală, cu teritorii care acopereau mari părți din nordul Indiei, Nepal și Bhutan în sud. De asemenea, includea multe teritorii chineze. În anul 763 d.Hr., forțele tibetane au cucerit capitala chineză, de la care au obținut promisiuni de tribut și alte privilegii. Cu toate acestea, pe măsură ce entuziasmul tibetanilor pentru budism a crescut, și relațiile Tibetului cu vecinii săi au devenit mai degrabă de natură spirituală decât politică. Acest lucru a fost adevărat mai ales în ceea ce privește China, unde s-a dezvoltat o relație de tipul „patronat religios”. Împărații manciurieni, care erau budiști, îl numeau pe Dalai Lama drept „Regele explicării budismului”.

Preceptul fundamental al budismului este Interdependența sau Legea cauzei și efectului. Aceasta afirmă, pur și simplu, că tot ceea ce experimentează o persoană este derivat prin acțiune din motivație. Motivația este astfel atât rădăcina acțiunii, cât și a experienței. Din această judecată derivă teoriile budiste ale conștiinței și renașterii.

Cea dintâi susține că, deoarece cauza provoacă efectul, care la rândul său devine cauza unui efect ulterior, conștiința trebuie să fie continuă. Ea curge neîncetat, strângând experiențe și impresii de la un moment la altul. În clipa morții fizice, conștiința unei ființe conține o amprentă a tuturor acestor experiențe și impresii din trecut, precum și a acțiunilor care le-au precedat. Acest lucru este cunoscut sub numele de karma, ceea ce înseamnă „acțiune”. Este așadar conștiința, cu însoțitoarea sa, karma, cea care „renaște” apoi într-un nou corp – animal, uman sau divin.